

Մանկավարժություն և դասավանդման մեթոդիկա

Արփինե Սարգսյան

*Հայաստանի պետական ​​​ փնտեսագիտական ​​​ համալսարանի
Գյումրու մասնաճյուղի դասախոս, փնտեսագիտության թեկնածու
Էլ. հասցե՝ a.s.arpinesargsyan@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3415-983X>*

DOI: 10.53614/18294952-2023.2-180

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ: ԱԿՏԻՎ ՈՒՍՈՒՄՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԻ (ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԱՀԵՆՔ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄ ԵՎ ԻՐԱՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ) ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Համալսարաններում տնտեսագիտության դասավանդումը կարող է լինել և՛ ստեղծագործական, և՛ արդյունավետ՝ ներառելով տարբեր մեթոդներ, որոնք ներգրավում են ուսանողներին, խթանում նրանց քննադատական ​​​ մտածողությունը, և տեսությունը կապում իրական աշխարհի երևույթների հետ:

Տնտեսագիտական ​​​ կրթությունը համալսարանական ​​​ մակարդակում ենթարկվում է տարբեր փոխակերպումների՝ պայմանավորված արագ փոփոխվող աշխարհի պահանջներին համապատասխանելու, ուսանողներին գործնական ​​​ հմտություններով և իրական աշխարհի տնտեսական ​​​ երևույթների խորը ըմբռնման կարողությամբ օժտելու անհրաժեշտությամբ:

Հետազոտության արդիականությունը պայմանավորված է տնտեսագիտական ​​​ կրթության առջև ծառայած մարտահրավերներով, ինչպիսիք են պասիվ ուսուցումը, տեսական ​​​ գիտելիքների և գործնական ​​​ հմտությունների միջև առկա բացը:

Սույն հետազոտության նպատակն է՝ բացահայտել տնտեսագիտական ​​​ կրթության մեջ նորարարական ​​​ մեթոդների կարևորությունը և ուրվագծել ճանապարհային քարտեզ դասավանդողների համար՝ ուսումնական ​​​ գործընթացն ավելի արդ-

յունավետ և հետաքրքիր դարձնելու, ինչպես նաև ուսանողներին ժամանակակից տնտեսական մարտահրավերներին նախապատրաստելու համար:

Ուսումնասիրվում է ակտիվ ուսուցման մեթոդների, մասնավորապես՝ հիմնախնդրի վրա հիմնված ուսուցման (անգլ.՝ Problem-based learning- PBL) և իրավիճակային վերլուծության (case study) մեթոդների ներդրումը համալսարանական կրթության մեջ՝ տնտեսագիտության դասավանդման համար: Ակտիվ ուսուցման մեթոդները բարձրագույն կրթության մեջ իրենց լայն կիրառումն են գտել քննադատական մտածողության, հիմնախնդիրների լուծման, ստեղծարարության և այլ հմտությունների խթանման, ինչպես նաև տեսական գիտելիքների գործնական կիրառման հնարավորության շնորհիվ:

Հոդվածը կարող է հանդիսանալ համապարփակ ուղեցույց՝ PBL-ի և իրավիճակային վերլուծության կիրառման վերաբերյալ՝ առաջարկելով օրինակներ և գործնական առաջադրանքներ դասախոսների համար, ովքեր նպատակ ունեն նորարարական մոտեցումներ կիրառելու իրենց դասընթացներում:

Հիմնաբառեր: Մեթոդ, ակտիվ ուսուցում, հիմնախնդրահենք ուսուցում, իրավիճակային վերլուծություն, միջգիտական, քննադատական մտածողություն, ուսանողների ներգրավվածություն:

Ներածություն

Կրթությունը, այդ թվում՝ տնտեսագիտական, արագ զարգացող և փոխակերպվող աշխարհի մարտահրավերների կենտրոնում է: Ավանդական դասախոսություններն ու տեսական մոտեցումները, թեև կարևոր են, հաճախ չեն կարողանում ուսանողներին ապահովել գործնական հմտություններով և խորը իմացությամբ, որոնք անհրաժեշտ են տնտեսական հիմնախնդիրների բացահայտման և լուծման համար: Ավելին, տեսական գիտելիքների և գործնական աշխարհում պահանջվող կարողությունների և հմտությունների միջև առկա է նշանակալի խզվածք: Նվազեցման տեսանկյունից կարևորվում է ուսուցման նորարարական մեթոդների և մոտեցումների կիրառումը կրթական գործընթացում: Այս առումով, ակտիվ ուսուցման մեթոդների ինտեգրումն ավելի ու ավելի մեծ նշանակություն է ստացել (Smith, 2022, էջ 210-230):

Սույն հետազոտությունը նպատակ ունի լրացնելու այս բացերը՝ ներկայացնելով ակտիվ ուսուցման մեթոդների ներդրման և կիրառման կարևորությունը, ինչպես նաև դասավանդողներին տրամադրելով տնտեսագիտական կրթության մեջ PBL-ի և Case Studies-ի կիրառման հակիրճ ուղեցույց: Հետազոտության շրջանակներում ուսումնասիրվել և վերլուծվել են տնտեսագիտական կրթության մեջ նոր, ոչ ավանդական մեթոդների ներդրման, կիրառության առանձնահատկությունները, տրվել են դրանց առավելությունների մեկնաբանությունները՝ ներկայացնելով այն երկարաժամկետ օգուտ-

ները, որոնք կունենան ուսանողները, համալսարանները դրանց կիրառման արդյունքում: Իրականացված վերլուծությունների առանցքում ակտիվ ուսուցման երկու մեթոդներն են, որոնք ապահովում են ուսուցման ինտերակտիվությունը, ուսանողների ներգրավվածությունը՝ միաժամանակ նպաստելով գործնական գիտելիքների, տարբեր հմտությունների ձևավորմանն ու զարգացմանը: Ներկայացված մեթոդների կիրառումը կնպաստի ուսանողալենտորն դասավանդման արդյունավետության բարձրացմանը, դասընթացից բավարարվածությանը՝ նպաստելով ցանկալի վերջնարդյունքների ստացմանը:

Ներկայացված մեթոդներն ու մոտեցումները կարող են ծառայել որպես հակիրճ ուղեցույց՝ համալսարանական կրթության մեջ ակտիվ ուսուցման մեթոդների կիրառման համար:

Գրականության ակնարկ

Կրթության մեջ արդիական մեթոդներին և նորարարական մոտեցումներին անդրադարձել են բազմաթիվ հեղինակներ, ինչպիսիք են Սմիթը (2015, էջ 124-129) և Ջոնսոնը (2017, էջ 287-296), ովքեր վերլուծել են դասախոսությունների վրա հիմնված ավանդական ուսուցման սահմանափակումները՝ ընդգծելով տեսական տնտեսագիտության և դրա գործնական կիրառման միջև առկա բացը:

Ակտիվ ուսուցումը, որը բնութագրվում է ուսուցման գործընթացում ուսանողների ներգրավվածության բարձր աստիճանով, ձանաչում է ձեռք բերել՝ շնորհիվ պասիվ ուսուցման մեթոդների թերությունները վերացնելու իր ներուժի: Մայերը (2019, էջ 589-601) և Բրաունը (2020, էջ 45-68) ներկայացրել են ակտիվ ուսուցման առավելություններն ու արդյունավետության ապահովման գործոնները: Այնուամենայնիվ, չնայած դրա առավելությունների վերաբերյալ աճող կոնսենսուսին, ակտիվ ուսուցման կիրառումը տնտեսագիտական կրթության շրջանակներում մնում է համեմատաբար չուսումնասիրված:

Խնդրի վրա հիմնված ուսուցումը (PBL) մանկավարժական մոտեցում է, որն ուսանողներին դնում է խնդիրներ լուծողների, որոշումներ կայացնողների դերում, որտեղ նրանք բախվում են բարդ, իրական աշխարհի սցենարների հետ: Մինչ PBL-ը հաջողությամբ իրականացվել է այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են բժշկությունը և ճարտարագիտությունը (Dolmans, Loyens, Marcq, Gijbels, 2016, էջ 1087-1120), դրա կիրառումը տնտեսագիտական կրթության շրջանակներում սահմանափակ ուշադրության է արժանացել: Հատկանշական բացառությունները ներառում են Գրինի (2016, 215-232) և Փաթելի (2018, 35-51) աշխատանքը, ովքեր ընդգծել են PBL-ի կարևորությունը՝ տնտեսագետ-ուսանողների շրջանում քննադատական մտածողության և խնդիրների լուծման հմտությունները զարգացնելու տեսանկյունից:

Մյուս կողմից, իրավիճակների վերլուծությունները (case studies) լայնորեն ձանաչված են որպես տեսության և պրակտիկայի միջև անջրպետը վերացնելու արժեքավոր գործիք (Yin, 2014): Տնտեսագիտական կրթության համա-

տեքստում կիրառվել են տարբեր case-եր՝ պարզաբանելու բարդ տնտեսական հասկացությունները և ուսանողներին բացահայտելու իրական աշխարհի տնտեսական երկրնտրանքները (Roberts, 2017; Hughes, 2020, էջ 421-439): Այնուամենայնիվ, այս մեթոդի լիարժեք և համակարգված ինտեգրումը տնտեսագիտության ուսումնական ծրագրերում և դրա արդյունավետության հիմնավորումը մնում են չուսումնասիրված ոլորտներ:

Այսպիսով, չնայած տնտեսագիտական կրթության մեջ ակտիվ ուսուցման մեթոդների կիրառման անհրաժեշտության ընդունմանը, դեռևս առկա է հիմնախնդրահենք ուսուցման (PBL) և Case Studies-ի գործնական կիրառման վերաբերյալ համապարփակ ուղեցույցների պակասը:

Քննարկում

Տնտեսագիտական կրթությունը վերջին երկու տասնամյակների ընթացքում ականատես է եղել աստիճանական փոխակերպումների, որի ընթացքում լայն կիրառություն են ստացել ակտիվ ուսուցման մեթոդները, որոնք նպատակաուղղված են տնտեսագիտական կրթության արդիականացմանը, ավանդական ուսուցման սահմանափակումների հաղթահարմանը: Նման սահմանափակումներն ու անհամապատասխանություններն առավել արտահայտվում են տնտեսական աշխարհի և տնտեսագիտության փոփոխվող բնույթի պատճառով, որտեղ դինամիկ համաշխարհային շուկաները և բարդ սոցիալ-տնտեսական խնդիրներն առաջադրել են հարմարվողականություն և իրական աշխարհի խնդիրների լուծման հմտությունների հրամայականը:

Արդյունքում սկսել են մշակվել, կիրառվել, կատարելագործվել և զարգանալ դասավանդման գործընթացի արդյունավետության բարձրացմանն ու ուսումնական գործընթացում ուսանողների ներգրավվածության ապահովմանն ուղղված մեթոդներ և տեխնիկաներ, որոնցից մի քանիսը ներկայացված են ստորև՝ աղյուսակ 1-ում:

Ակտիվ ուսուցման մեթոդների կիրառումն ունի մեծ դրական ազդեցություն ինչպես ուսանողների, դասավանդողների, այնպես էլ համալսարանի և կրթական գործընթացի վրա: Այսպես, ակտիվ ուսուցման մեթոդների կիրառումն ուսանողի համար ունի հետևյալ առավելությունները.

- քննադատական մտածողության և տնտեսական հասկացությունների գործնական կիրառման համար անհրաժեշտ հմտությունների ձևավորում և զարգացում,
- իրական աշխարհի տնտեսական մարտահրավերների ճանաչում և որոշումների կայացում,
- վերլուծական հմտությունների և նոր տեխնոլոգիաներին և տնտեսական պարադիգմներին հարմարվելու կարողության ձեռք բերում,
- մտահորիզոնի ընդլայնում՝ օգնելով հասկանալ տնտեսագիտության փոխկապակցվածությունը գլոբալացված աշխարհում,
- շփվելու /ներթրքինգ/ հնարավորությունների, նրանց ոլորտի մասնագետների հետ կապի ձևավորում և այլն:

Համալսարանները, որոնք հաջողությամբ ինտեգրում և կիրառում են նո-

րարար մեթոդները, ապահովում են՝

- իրենց հեղինակության բարելավումը,
- մրցակցային առավելությունները,
- ուսանողների բավարարվածության ավելի բարձր մակարդակը,
- շրջանավարտների ուժեղ ցանցը,
- Հետազոտության հնարավորություններ և ներուժ,
- Ֆակուլտետի զարգացում,
- Դասախոսների հմտությունների զարգացում և այլն:

Աղյուսակ 1: Տնօրենագիտական կրթության մեջ առավել կիրառելի նորարարական և արդյունավետ մեթոդները:

Ակտիվ ուսուցում	
Հիմնախնդրահենք ուսուցում – Problem-Based Learning (PBL)	Ուսանողներն աշխատում են իրական աշխարհի տնտեսական խնդիրների վրա՝ խթանելով քննադատական մտածողությունը և խնդիրներ լուծելու հմտությունները:
Իրավիճակային վերլուծություն – Case studies	Բարդ տնտեսական իրավիճակների, իրական դեպքերի վերլուծությունը թույլ է տալիս ուսանողներին կիրառել տեսական գիտելիքները գործնական իրավիճակներում:
Տեխնոլոգիաների ինտեգրում	
Առցանց սինուլացիաներ	Ինտերակտիվ տնտեսական սինուլացիան ապահովում է գործնական գիտելիքներ և փորձ՝ տնտեսական որոշումների կայացման հարցում:
Տվյալների վերլուծության գործիքներ	Էմպիրիկ վերլուծության և մոդելավորման համար տնտեսական տվյալների հետ աշխատանքի ծրագրային ապահովման օգտագործում:
«Շրջված» լսարան	Ուսանողները դասախոսությունները ստանում են առցանց՝ ազատ դասաժամը տրամադրելով քննարկումներին և ինտերակտիվ աշխատանքին:
Փորձառական ուսուցում	
Փորձառություններ	Ուսանողների համար իրական աշխատանքային միջավայրում և դերերում աշխատելու հնարավորությունների ապահովում:
Գործնական այցեր	Այցելություն տնտեսական հաստատություններ, քիզնեսներ կամ պետական մարմիններ գիտելիքի և փորձի ձեռքբերման համար:
Համագործակցային ուսուցում	
Խմբային նախագծեր	Համագործակցային նախագծերի հանձնարարում, որոնք պահանջում են թիմային աշխատանք և տնտեսական հայեցակարգերի կիրառում:
Խաչաձև ուսուցում (peer teaching)	Թույլ տալ ուսանողներին ուսուցանել և սովորել միմյանցից:
Ակտիվ լսարան մեթոդներ	
Մտածել-քննարկել-կիսվել-Think-Pair-hare	Խրախուսել ուսանողներին մտածել ինքնուրույն, քննարկել դասընկերոջ հետ և կիսվել գաղափարներով լսարանի հետ:

Սուկրատիկ քննարկումներ	Ուսանողներին ներգրավել առաջնորդվող /մոդերացվող/ քննարկումներում՝ տնտեսական հայեցակարգերն ուսումնասիրելու և վերլուծելու համար:
Խաղայնացում	
Տնտեսական, դերային խաղեր	Տնտեսագիտության ուսուցումը հաճելի և գործնական դարձնելու համար կրթական խաղերի և սիմուլյացիաների ներդրում:
Մրցույթներ	Քննադատական մտածողությունը խթանելու նպատակով տնտեսական մրցույթների կամ բանավեճերի կազմակերպում:
Էթիկական և սոցիալական պատասխանատվություն	
Էթիկական խնդիրների քննարկումներ	Ուսումնասիրել տնտեսական որոշումների կայացման ժամանակ էթիկական նկատառումները:
Սոցիալական պատասխանատվության նախագծեր	Ուսումնասիրել տնտեսական խնդիրները և դրանց լուծումները սոցիալական պատասխանատվության տեսակետից:

Սույն հոդվածում դիտարկվել են ակտիվ ուսուցման մեթոդներից երկուսը՝ հիմնախնդրահենք ուսուցում (PBL) և Case Studies, տնտեսագիտական կրթության ոլորտում:

Հիմնախնդրահենք ուսումնառության (PBL) և իրավիճակային վերլուծությունների (Case Studies) կիրառությունը տնտեսագիտական կրթության մեջ. օրինակներ

PBL-ի հիմնական առանձնահատկությունները

PBL-ը սովորողակենտրոն մոտեցում է, որը պտտվում է ուսանողների շուրջ՝ հնարավորություն ընձեռելով համատեղ ուժերով լուծելու իրական աշխարհի տնտեսական խնդիրները: PBL-ի հիմնական սկզբունքները ներառում են.

ա. Խնդրի բացահայտում. Մեթոդի կիրառումը սկսվում է ներկայացնելով իրական տնտեսական խնդիր կամ սցենար, որը վերաբերում է դասընթացի տվյալ թեմայի բովանդակությանը:

բ. Անհատական – ինքնուրույն ուսումնասիրություն. Ուսանողներն ինքնուրույն ուսումնասիրում են խնդիրը, համապատասխան հասկացությունները և ձևակերպում են վարկածներ:

գ. Համագործակցություն – համարեղ վերլուծություն. Ուսանողները բաժանվում են փոքր խմբերի՝ կիսվելու իրենց ուսումնասիրությունների արդյունքներով և պատկերացումներով:

դ. Աջակցում /մոդերացիա, ֆասիլիտացիա/. Դասավանդողն ուղղորդում է ուսանողներին իրենց ուսումնասիրությունների, խմբային վերլուծությունների ընթացքում և անհրաժեշտության դեպքում աջակցություն է առաջարկում:

Օրինակներ.

1. Մակրոտնտեսագիտության դասընթացի ընթացքում ուսանողներին ներկայացվում է ռեցենսիայի ժամանակ կառավարության հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը երկրի տնտեսության

վրա՝ փորձելով ներկայացնել այդ քաղաքականության անհրաժեշտությունն ու առանձնահատկությունները: Ուսանողներն ուսումնասիրում են տնտեսական ցուցանիշները, ժամանակագրական տվյալները և կառավարության քաղաքականությունը՝ ռեցեսիայի դեմ պայքարի վերաբերյալ առաջարկություններ մշակելու համար: Ընթացքում նրանք կիրառում և մեկնաբանում են այնպիսի հասկացություններ, ինչպիսիք են հարկաբյուջետային բազմապատկիչները, համախառն պահանջարկը և հարկաբյուջետային քաղաքականության տարբեր գործիքները:

2. Աշխատանքի տնտեսագիտություն.

- *Խնդիր.* Ուսումնասիրել աշխատավարձի անհավասարության պատճառներն ու հետևանքները կոնկրետ ոլորտներում, ինչպիսիք են տեխնոլոգիաները կամ առողջապահությունը:
- *Անհատական ուսումնասիրություն.* Ուսանողներն ուսումնասիրում են այնպիսի գործոններ, ինչպիսիք են տեխնոլոգիական ազդեցությունները հմտությունների վրա, կրթության մակարդակը և աշխատաշուկայի քաղաքականությունը, որոնք նպաստում են աշխատավարձերի մակարդակների անհավասարությանը:
- *Համագործակցություն.* Խմբերը ներկայացնում են իրենց բացահայտումները ոլորտում աշխատավարձերի կառուցվածքի վերաբերյալ և առաջարկում են քաղաքականության առաջարկներ՝ անհավասարությունը մեղմելու համար:

3. Հանրային ֆինանսներ.

Խնդիր. Վերլուծել հարկաբյուջետային մարտահրավերները, որոնք կարող են առաջանալ բնակչության միգրացիայի արդյունքում հարկային եկամուտների նվազման պատճառով:

- *Անհատական ուսումնասիրություն.* Ուսանողներն ուսումնասիրում են հարկային քաղաքականությունը, ժողովրդագրական տեղաշարժերը և հանրային ծառայությունների դերը տնտեսության մեջ:
- *Համագործակցություն.* Ուսանողները միասին աշխատում են բյուջեի առաջարկ մշակելու համար, որը լուծում է եկամուտների պակասի խնդիրը՝ միաժամանակ պահպանելով հիմնական ծառայությունները:

Առաջադրանքներ

Եկամտի անհավասարություն.

- *Խնդիր.* Վերլուծել առանձին երկրում եկամուտների աճող անհավասարության պատճառներն ու հետևանքները՝ հաշվի առնելով այնպիսի գործոններ, ինչպիսիք են տեխնոլոգիական փոփոխությունները, գլոբալացումը և քաղաքականության արձագանքները: Առևտրային պատերազմներ.
- *Խնդիր.* Ուսումնասիրել խոշոր տնտեսությունների միջև առևտրային պատերազմների (ինչպես օրինակ ԱՄՆ-Չինաստան առևտրային պատերազմը) տնտեսական հետևանքները համաշխարհային մատակարարման շղթաների, արդյունաբերության և միջազգային հարաբե-

րությունների վրա:

Համավարակ և տնտեսական վերականգնում.

- *Խնդիր.* Ուսումնասիրել համավարակի (օրինակ՝ COVID-19) տնտեսական ազդեցությունը աշխատաշուկաների, ձեռնարկությունների, առողջապահական համակարգերի և կառավարության արձագանքների վրա: Վերլուծել տնտեսության վերականգնման ռազմավարությունները:

Իրավիճակային վերլուծության (Case studies) հիմնական առանձնահատկությունները

Իրավիճակային խնդիրներն իրական կամ հիպոթետիկ տնտեսական իրավիճակների մանրամասն պատմություններ են, որոնցում շեշտադրվում է որոշումների կայացման և խնդիրների լուծման կարողությունը: Իրավիճակային խնդիրների հիմնական բնութագրերը ներառում են.

ա. Իրապետություն. Խնդիրները պետք է հիմնված լինեն իրական աշխարհի տնտեսական սցենարների վրա, ինչը թույլ է տալիս ուսանողներին հասկանալու իրական տնտեսական մարտահրավերները, դրանցով պայմանավորված բարդությունները և անորոշությունները:

բ. Լուծման տարբերակներ. Խնդիրները ներառում են լուծման տարբերակներ, որտեղ ուսանողները պետք է վերլուծեն տեղեկատվությունը, կիրառեն տնտեսական տեսությունները և կատարեն տեղեկացված ընտրություն:

գ. Քննարկումների վրա հիմնված. Իրավիճակների ուսումնասիրությունները և վերլուծությունները հաճախ պահանջում են քննարկումներ, բանավեճեր, որոնց ընթացքում սովորողները պետք է կարողանան պաշտպանել իրենց դիրքորոշումները և դիտարկել այլընտրանքային լուծումներ (Eisenhardt, 1989, էջ 532-541):

Օրինակներ

1. Միկրոտնտեսության դասընթացի ընթացքում իրավիճակի ուսումնասիրությունը կարող է պատվել նոր շուկա մուտք գործել պատրաստվող ընկերության կողմից կայացվող որոշման շուրջ: Ուսանողները վերլուծում են այնպիսի գործոններ, ինչպիսիք են շուկայի կառուցվածքը, պահանջարկի կառուցվածքը, առաձգականությունը, արտադրության ծախսերը և մրցակցային ռազմավարությունները: Նրանք պետք է առաջարկեն, թե արդյոք ընկերությունը պետք է մուտք գործի շուկա և հիմնավորի իրենց որոշումը՝ հիմնվելով տնտեսական սկզբունքների վրա:
2. Վարքագծային տնտեսագիտություն.
 - *Իրավիճակ.* Ուսումնասիրել խնայողությունների և ներդրումների միջև ընտրության վերաբերյալ սպառողների վարքագիծը փոփոխվող տնտեսական միջավայրում:
 - *Լուծման տարբերակներ.* Ուսանողները վերլուծում են վարքագծային առանձնահատկությունները (ինչպիսիք են կորստի հակակրանքը և ստատուս քվոյի կողմնակալությունը), լուծման հնարավոր տարբե-

րակները, և ինչպես են դրանք ազդում ֆինանսական որոշումների և ներդրումային վարքագծի վրա:

3. Գլոբալիզացիա և աշխատաշուկա.

- *Իրավիճակ*. Ուսումնասիրել օֆշորինգի ազդեցությունը զարգացած երկրի աշխատաշուկայի վրա՝ հաշվի առնելով այնպիսի գործոններ, ինչպիսիք են աշխատատեղերի և աշխատավարձերի փոփոխությունները:

- *Հունձան փարբերակներ*. Ուսանողները գնահատում են գլոբալացման ազդեցությունը տնտեսության տարբեր ոլորտների վրա, առևտրային քաղաքականության դերը և աշխատողների վերապատրաստման հնարավոր ծրագրերը:

Առաջադրանքներ

2008 թվականի համաշխարհային ֆինանսական ճգնաժամ.

- *Իրավիճակ*. Վերլուծել 2008 թվականի ֆինանսական ճգնաժամի պատճառներն ու հետևանքները, ներառյալ հիփոթեքով ապահովված արժեթղթերի դերը, բանկերի ձախողումը և կառավարության միջամտությունները:

Uber-ն ընդդեմ ավանդական տաքսիների.

- *Իրավիճակ*. Ուսումնասիրել Uber-ի նման պլատֆորմների՝ ավանդական տաքսիների արդյունաբերություններին համօգտագործելու պատճառով առաջացած խափանումները՝ անդրադառնալով կարգավորող մարտահրավերներին, աշխատանքային խնդիրներին և սպառողների օգուտներին:

Եվրոպական պարտքային ճգնաժամ.

- *Իրավիճակ*. Ուսումնասիրել եվրոպական պարտքային ճգնաժամը՝ կենտրոնանալով այնպիսի երկրների վրա, ինչպիսիք են Հունաստանը և Իսպանիան, վերլուծել արժույթային միության շրջանակներում պետական պարտքի կառավարման մարտահրավերները:

Ներկայացված մեթոդների գործնական իրականացման նկատառումներ
Գնահատում և հետադարձ կապի ապահովում – PBL-ի և իրավիճակային վերլուծությունների գնահատման մեթոդները կարող են ներառել ինչպես անհատական, այնպես էլ խմբային ներկայացումները, գրավոր զեկույցները կամ նկարագրական վերլուծությունները: Հետադարձ կապը պետք է կենտրոնանա ինչպես առաջարկվող լուծումների խորության և որակի, այնպես էլ տնտեսական իրավիճակի ընկալման աստիճանի, իրականացված ուսումնասիրությունների և վերլուծությունների խորության վրա:

Ռեսուրսներ և նյութեր – Մեթոդների կիրառման ընթացքում դասավանդողները պետք է ապահովեն համապատասխան տնտեսական տվյալների, հոդվածների և ռեսուրսների հասանելիություն՝ ուսանողների հետազոտություններին և վերլուծություններին աջակցելու համար:

Ակտիվ օժանդակություն – Դասավանդողներն առանցքային դեր են խաղում քննարկումներն ուղղորդելու, հասկացությունները պարզաբանելու գործում:

Եզրակացություն

Տնտեսագիտական կրթության անընդհատ զարգացող համատեքստում հիմնախնդրահենք ուսուցման (PBL) և իրավիճակային վերլուծության (Case Studies) ինտեգրումն ուսուցման գործընթացներում ի հայտ է գալիս որպես փոխակերպող մոտեցում՝ նպաստելով նորարար, ստեղծարար և քննադատական մտածողության, տեսությունը գործնականում կիրառելու, տնտեսական որոշումների կայացման հմտությունների ձևավորմանը և զարգացմանը: PBL-ի միջոցով ուսանողները կարողանում են մասնատել բարդ տնտեսական սցենարները, հիմնախնդիրները և առաջարկել լուծումներ, դիտարկել որոշումների այլընտրանքները և կայացնել հավասարակշիռ որոշում: Մյուս կողմից, Case Studies-ը ուսանողներին ծանոթացնում է իրական աշխարհի տնտեսական մարտահրավերներին՝ կատարելագործելով նրանց վերլուծական կարողությունները:

Միաժամանակ, տնտեսագիտական կրթության կարևոր մարտահրավերներից մեկը տեսության և պրակտիկայի միջև աճող անջատումն է: Հողվածում ներկայացված մեթոդները՝ PBL-ը և Case Studies-ը, լրացնում են այս բացը՝ լսարանը վերածելով իրական տնտեսական կյանքից վերցված դեպքերի, երևույթների և գործընթացների, քաղաքականության այլընտրանքների քննարկումների, վերլուծությունների միջավայրի: Դասավանդողներն էլ, իրենց հերթին, գիտելիք տարածողներից վերածվում են հետազոտության օժանդակողների՝ նպաստելով քննարկման և դիտարկվող հարցերի վերաբերյալ հետաքրքրության առաջացմանը, կառուցողական և հետաքրքիր վերլուծությունների իրականացմանը:

Այսպիսով, սույն հետազոտության շրջանակներում իրականացվել է այս ուղղությամբ առկա գրականության ուսումնասիրություն և վերլուծություն, որի արդյունքում բացահայտվել են առկա բացերը, հիմնավորվել է տնտեսագիտական կրթության մեջ PBL-ի և Case Studies-ի ներդրման կարևորությունը:

Նման մեթոդների կիրառման միջոցով է, որ ապագա տնտեսագետները դառնում են գիտակ և հմուտ մասնագետներ, քաղաքականություն մշակողներ և ապագա առաջնորդներ, ովքեր կկարողանան առաջարկել արդյունավետ լուծումներ՝ ազգային և համաշխարհային տնտեսության բարդ մարտահրավերների հաղթահարման համար:

Այսպիսով, տնտեսագիտության մեջ դասավանդման նորարարական և արդյունավետ մեթոդների ընդունումը և կիրառումը դրական ազդեցություն է ունենում համալսարանների գործունեության, կրթական գործընթացի արդյունավետության ապահովման վրա՝ բարձրացնելով նրանց հեղինակությունը, մրցունակությունը և ընդհանուր կրթական որակը: Ուսանողների համար այս մեթոդները հանգեցնում են ուսումնառության բարելավված արդյունքների ձեռքբերմանը, աշխատաշուկայում մրցունակության ապահովմանը: Վերջիններս հիմնավորում են տնտեսագիտական կրթությունում ուսուցման ակտիվ մեթոդների ներդրման և կիրառման երկարաժամկետ դրական արդյունքները, ուստի և կարևորությունը համալսարանական կրթության մեջ:

Օգտագործված գրականության ցանկ:

- Smith, J. R. (2022). Modernizing Economic Education: Integrating Active Learning Methods. *Journal of Economics Education*, 45(3).
- Smith, A. (2015). Rethinking Economics Education: Challenges and Opportunities. *Journal of Economics Education*, 38(2), pp. 123-145.
- Johnson, L. (2017). The Gap Between Economic Theory and Practice: A Review. *Economics Today*, 45(3), pp. 287-305.
- Mayer, R. (2019). The Effectiveness of Active Learning Strategies: A Meta-analysis. *Journal of Educational Psychology*, 112(4), pp. 589-605.
- Brown, E. (2020). Active Learning in Higher Education: A Comprehensive Review. *Higher Education Research Quarterly*, 25(1), pp. 45-68.
- Dolmans, D. H., Loyens, S. M., Marcq, H., & Gijbels, D. (2016). Deep and surface learning in problem-based learning: A review of the literature. *Advances in Health Sciences Education*, 21(5), pp. 1087-1112.
- Greene, J. (2016). Problem-Based Learning in Economics: An Empirical Study. *Economics Education Research Journal*, 22(3), pp. 215-232.
- Patel, R. (2018). Enhancing Critical Thinking Through Problem-Based Learning in Economics. *Journal of Economic Education*, 41(1), pp. 35-51.
- Yin, R. (2014). *Case Study Research: Design and Methods*. Sage Publications.
- Roberts, M. (2017). Using Case Studies to Bridge Theory and Practice in Economics Education. *Journal of Economics Case Studies*, 12(2), pp. 65-82.
- Hughes, S. (2020). The Role of Case Studies in Teaching Applied Economics. *Economics Education Review*, 30(4), pp. 421-439.
- Eisenhardt, K. M. (1989). Building Theories from Case Study Research. *Academy of Management Review*, 14(4), pp. 532-550.

Արփինե Սարգսյան

*Преподаватель Гюмрийского филиала Государственного
экономического университета Армении,
кандидат экономических наук
Эл. адрес: a.s.arpinesargsyan@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3415-983X>*

**МОДЕРНИЗАЦИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ.
ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ
(ПРОБЛЕМНОЕ ОБУЧЕНИЕ И КЕЙС-СТАДИ)**

Преподавание экономики в университетах может быть творческим и эффективным, если включать различные методы, которые привлекают студентов, способствуют критическому мышлению и связывают теорию с практикой. Экономическое образование на университетском уровне находится в процессе различных трансформаций, чтобы соответствовать требованиям быстро меняющегося мира и вооружить студентов практическими навыками

и глубоким пониманием реальных экономических явлений.

Актуальность статьи обусловлена современными проблемами, с которыми сталкивается экономическое образование, такими как пассивное обучение и разрыв между теоретическими знаниями и практическими навыками.

Данная методическая статья призвана выявить важность инновационных методов в экономическом образовании и предоставить педагогам практическую дорожную карту, позволяющую сделать процесс обучения более эффективным и интересным, а также подготовить студентов к современным экономическим задачам.

В статье рассматривается внедрение активных методов обучения, в частности проблемно-ориентированного обучения (ПОО) и методов тематических исследований, в университетское образование при преподавании экономики. Методы активного обучения широко используются в высшем образовании благодаря способности развивать критическое мышление, решение проблем, творческие способности и другие навыки, а также возможности практического применения теоретических знаний.

Статья может служить всеобъемлющим руководством по использованию PBL и анализа кейсов, предлагая примеры и практические задания для преподавателей, которые стремятся реализовать инновационные подходы в своих курсах.

Ключевые слова: метод, активное обучение, проблемное обучение, тематические исследования, междисциплинарность, критическое мышление, разработка учебной программы, вовлечение студентов.

Arpine Sargsyan

Lecturer of the Gyumri branch, Armenian State University of Economics

Ph.D. in economics

Email: a.s.arpinesargsyan@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3415-983X>

MODERNIZATION OF ECONOMIC EDUCATION. FEATURES OF THE APPLICATION OF ACTIVE LEARNING METHODS (PROBLEM-BASED LEARNING AND CASE STUDIES)

Teaching economics in universities can be both creative and effective by incorporating various methods that engage students, promote critical thinking, and connect theory to real-world applications. Economics education at the university level is undergoing various transformations to meet the demands of a rapidly changing world, and to equip students with practical skills and a deep understanding of real-world economic phenomena.

The relevance of the article is explained by the current challenges economics education is facing, such as passive learning, and the gap between theoretical knowledge and practical skills.

This methodological article aims to identify the importance of innovative methods in economics education and to provide a practical roadmap for educators to make the learning process more effective and interesting, as well as to prepare students for modern economic challenges.

The article examines the implementation of active learning methods, particularly problem-based learning (PBL) and case studies methods in university education for teaching economics. Active learning methods are widely used in higher education due to the ability to promote critical thinking, problem-solving, creativity, and other skills, as well as the possibility of practical application of theoretical knowledge.

The article can serve as a comprehensive guide to the use of PBL and case analysis, offering examples and practical tasks for instructors who aim to implement innovative approaches in their courses.

Keywords: Method, active learning, problem-based learning, case studies, interdisciplinary, critical thinking, curriculum development, student engagement.

Հոդվածը խմբագրություն է ներկայացվել՝ 2023թ. դեկտեմբերի 4-ին:

Հոդվածը հանձնվել է գրախոսման՝ 2023թ. դեկտեմբերի 5-ին:

Հոդվածն ընդունվել է տպագրության՝ 2023թ. դեկտեմբերի 17-ին: